วารสารธรรมเพื่อชีวิต
JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE
ISSN: 2822-048X
https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index

**Original Research Article** DOI: 10.14456/jdl.2025.83

# Buddhist Vocabulary Learning Strategies of Graduate Students in Mahamakut Buddhist University

**Santirat Phuangmali[1], Kitphisit Puranaphatthanakul[2], Sanya Klatngam[3], Phermpoon Honghern[4], & Sukanya Charoenwerakul[5]**

# กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สันติราษฎร์ พวงมลิ[1], กฤตพิศิษฏ์ ปูรณภัทร์ธนากุล[2*], สัญญา กลัดงาม[3], เพิ่มพูน หงส์เหิร[4], และ สุกัญญา เจริญวีรกุล[5]

## ARTICLE INFO

**Name of Author & Corresponding Author***

**1. Santirat Phuangmali**
**สันติราษฎร์ พวงมลิ**
Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand.
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
**Email:** phuangmali.san@mbu.ac.th

**2. Kitphisit Puranaphatthanakul***
**กฤตพิศิษฏ์ ปูรณภัทร์ธนากุล***
Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand.
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
**Email:** kitphisit.pur@mbu.ac.th

**3. Sanya Klatngam**
**สัญญา กลัดงาม**
Independent Scholar, Thailand.
นักวิชาการอิสระ
**Email:** Sanya.klat@gmail.com

**4. Phermpoon Honghern**
**เพิ่มพูน หงส์เหิร**
Independent Scholar, Thailand.
นักวิชาการอิสระ
**Email:** phermpoon.hon@gmail.com

## ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the problems of Buddhist vocabulary learning of graduate students in Mahamakut Buddhist University, 2) to study Buddhist vocabulary learning strategies of graduate students in Mahamakut Buddhist University, 3) to present the model of Buddhist vocabulary learning strategies of graduate students in Mahamakut Buddhist University. The research methodology was a combination of quantitative and qualitative research. The sample group used was graduate students in Mahamakut Buddhist University, 50 persons. The research tools were questionnaires and interviews. Statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation. Data were analyzed by content analysis.

The research results were found that: 1) The learning problem condition included Buddhist vocabulary is specialized vocabulary, teaching content emphasized memorization, lack of deep explanation of meaning, context and usage, some students lack effective vocabulary memorization skills, did not have motivation etc. 2) Graduate students' use of strategies for learning Buddhist vocabulary. Mahamakut Buddhist University Overall, it was at a high level ($\bar{X}$= 3.47, S.D. = 0.76). 3) Model strategies for learning Buddhist vocabulary of graduate students

**5. Sukanya Charoenwerakul**
**สุกัญญา เจริญวีรกุล**
Independent Scholar, Thailand.
นักวิชาการอิสระ
**Email:** sukanya.cha@gmail.com

**คำสำคัญ:**
กลวิธีการเรียนรู้; คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา; นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
**Keywords:**
Learning strategies; Buddhist Vocabulary; Graduate Students

**Article history:**
Received: 10/01/2025
Revised: 23/02/2025
Accepted: 18/03/2025
Available online: 20/03/2025

**How to Cite:**
Phuangmali, S. et al. (2025). Buddhist Vocabulary Learning Strategies of Graduate Students in Mahamakut Buddhist University. *Journal of Dhamma for Life, 31*(1), 428-445.

at Mahamakut Buddhist University found that Creative thinking strategies helped stimulate thinking outside the box, encouraged learners to look at vocabulary from a new perspective. Participatory learning strategies encouraged interaction with one another, Memorization strategies helped to remember accurately, Cognitive strategies allow for deeper understanding.

## บทนำ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2) เพื่อศึกษากลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 3) เพื่อนำเสนอต้นแบบกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิธีดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยผสมทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 50 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาการเรียนรู้ ได้แก่ คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาเป็นคำศัพท์เฉพาะทาง เนื้อหาการสอนเน้นท่องจำ ขาดการอธิบายความหมาย บริบท การใช้อย่างลึกซึ้ง นักศึกษาขาดทักษะการจำคำศัพท์ที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีแรงจูงใจ เป็นต้น 2) การใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.47, S.D. = 0.76) 3) ต้นแบบกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า กลวิธีการคิดสร้างสรรค์ ช่วยกระตุ้นให้คิดนอกกรอบ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมองคำศัพท์จากมุมมองใหม่ กลวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยกระตุ้นให้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน กลวิธีการจดจำช่วยให้จดจำอย่างแม่นยำ กลวิธีการรับรู้ช่วยให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง

**บทนำ**

การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนถือเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญข้อหนึ่งภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยเฉพาะด้านการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ภายใต้แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น (12) การพัฒนาการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต การวางพื้นฐานระบบ รองรับการเรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และการสร้างระบบการศึกษาเพื่อเป็นเลิศทางวิชาการระดับนานาชาติ อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการพัฒนาคนไทยตามพหุปัญญาให้เต็มตามศักยภาพ การสร้างเสริมศักยภาพ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านความสามารถในการแก้ปัญหา ปรับตัว สื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิผลเพิ่มขึ้น มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564: 438-439)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาพลเมืองโลกผ่านองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา โดยมีเป้าหมายในการเป็นศูนย์กลางการพัฒนาจิตวิญญาณ สติและปัญญาของศาสนทายาทและพุทธศาสนิกชน (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2563: 14-21) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตยังเผชิญปัญหาหลายด้าน เช่น ทักษะภาษา การบูรณาการการเรียนการสอนกับการวิจัย และการพัฒนากิจกรรมทางพระพุทธศาสนา (ชิษณุพงศ์ ศรจันทร์และคณะ, 2567) การวิจัยในชั้นเรียนถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะในระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งมุ่งเน้นการเรียนรู้แนวคิดและคำศัพท์เฉพาะทางพระพุทธศาสนา (จิรชยา จาระนัย, 2561: 1) คำศัพท์เหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคำยืมจากภาษาบาลี-สันสกฤต และมีบทบาทสำคัญต่อความเข้าใจหลักธรรม คำสอน และวินัยของพระพุทธศาสนา (พระธรรมกิตติวงศ์, 2553: คำปรารภ; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2553: ฒ) กลวิธีการเรียนรู้ (Learning Strategies) เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะทางภาษาผ่านการฝึกฝนและประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อัญชลี ภิญโญพรสวัสดิ์, 2560: 1) การศึกษานี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนากลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนามหาวิทยาลัยและส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา

**ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย**

**การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning)**

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และสร้างสรรค์ผลงาน โดยอาศัยประสบการณ์ ความรู้ และทักษะที่มีอยู่ ผสมผสานกับการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การ

ทำงานกลุ่ม การอภิปราย การระดมความคิด และการนำเสนอผลงาน เป็นต้น มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สมใจ ปราบพล (2544: 12) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอาศัยหลักการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และเป็นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ฐิตา สันตีระชัยวัฒนา (2540) อธิบายว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) เป็นแนวคิดสำคัญของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่อาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือที่เรียกว่า "กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม" (Participatory Learning หรือ PL) ซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญ เช่น การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม (กรมอนามัย, 2545) นอกจากนี้ การกำหนดแผนหรือลำดับขั้นตอนในการสอนจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ 3 ด้าน ได้แก่ การสอนความรู้ การสอนเจตคติ และการสอนทักษะ

แนวคิดพื้นฐานของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมีแนวคิดหรือความเชื่อพื้นฐาน 5 ประการ ได้แก่ 1) เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์เดิมของผู้เรียน 2) เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องและท้าทาย 3) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน 4) ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนำไปสู่การขยายเครือข่ายความรู้ของทุกคน ทั้งผู้เรียนและผู้สอน 5) เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยการสื่อสารทุกรูปแบบ (พูด เขียน วาดภาพ การแสดงบทบาทสมมติ ฯลฯ) ซึ่งนำไปสู่การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสร้างความรู้ความเข้าใจ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ที่นำไปสู่ข้อสรุปหรือองค์ความรู้ใหม่

**แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความจำ**

ความจำคือกระบวนการที่ข้อมูลถูกเก็บรักษาไว้ในสมองเพื่อใช้ในอนาคต ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ความจำระยะสั้น (Short-term Memory) เป็นการเก็บข้อมูลในช่วงเวลาสั้น ๆ โดยทั่วไปจะอยู่ในช่วงไม่กี่วินาทีถึงนาที ข้อมูลในส่วนนี้หากไม่ได้ถูกนำไปใช้หรือประมวลผลต่อ อาจถูกลืมได้ง่าย ความจำระยะยาว (Long-term Memory) เป็นกระบวนการเก็บข้อมูลที่สามารถเรียกใช้งานได้เป็นระยะเวลานาน อาจเป็นวัน สัปดาห์ เดือน หรือปี ข้อมูลเหล่านี้มักถูกเก็บในรูปของความรู้ สถานการณ์ หรือประสบการณ์ต่าง ๆ ความจำเชิงขั้นตอน (Procedural Memory) เป็นหน่วยความจำที่เกี่ยวข้องกับทักษะและกระบวนการที่ทำโดยอัตโนมัติ เช่น การขี่จักรยาน หรือการเล่นเครื่องดนตรี

ความจำเชิงความหมาย (Semantic Memory) เกี่ยวข้องกับความรู้ทั่วไปและข้อเท็จจริงต่าง ๆความจำเชิงเนื้อหา (Episodic Memory) เกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวเราเอง กระบวนการจำมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เพราะช่วยให้เราสามารถเรียนรู้และใช้ประสบการณ์ในอดีตมาปรับใช้ในสถานการณ์ปัจจุบันได้ กระบวนการของความจำนักวิชาการได้ให้นิยามความจำว่าเป็นความสามารถในการเก็บสะสมและระลึกถึงประสบการณ์และการเรียนรู้ที่ผ่านมา รวมถึงการถ่ายทอดสิ่งนั้นออกมาได้อย่างถูกต้อง ในทางจิตวิทยา ความจำหมายถึงกระบวนการที่ข้อมูลต่าง ๆ ได้รับการเข้ารหัส เก็บรักษา และสามารถเรียกคืนเพื่อ

นำมาใช้ประโยชน์ กระบวนการความจำประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การเข้ารหัส (Encoding) เป็นการเปลี่ยนแปลงข้อมูลจากสิ่งเร้าภายนอกให้อยู่ในรูปแบบที่สมองสามารถเก็บรักษาได้ เช่น การแปลงภาพ เสียง หรือกลิ่นให้อยู่ในรูปของรหัสประสาท การเก็บรักษา (Storage) เป็นกระบวนการเก็บข้อมูลที่เข้ารหัสไว้ในสมอง โดยข้อมูลจะถูกเก็บในบริเวณต่าง ๆ ของสมองขึ้นอยู่กับประเภทของข้อมูล การเรียกคืน (Retrieval) เป็นการดึงข้อมูลที่เก็บไว้ในสมองออกมาใช้ เมื่อสมองต้องการนำข้อมูลมาใช้ จะต้องค้นหาข้อมูลนั้นจากที่จัดเก็บ

**แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้**

ทฤษฎีการรับรู้ (Perception Theory) (วชิระ ขินหนองจอก, 2567: 92) อธิบายว่า การรับรู้เป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ของบุคคล เพราะพฤติกรรมการตอบสนองใด ๆ จะขึ้นอยู่กับการรับรู้สภาพแวดล้อมและความสามารถในการแปลความหมายของสิ่งนั้น ดังนั้น การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านการรับรู้และสิ่งเร้าที่มีประสิทธิภาพ

กระบวนการของการรับรู้ หมายถึงกระบวนการที่บุคคลได้รับรู้สิ่งเร้าภายนอกผ่านอวัยวะรับสัมผัส (Sensory Organs) และแปลความหมายจนเกิดเป็นความเข้าใจ โดยกระบวนการนี้ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การรับสัมผัส (Sensation) เป็นกระบวนการที่ระบบประสาทรับข้อมูลจากสิ่งเร้าภายนอก เช่น การได้ยินเสียง การเห็นภาพ การสัมผัส หรือการได้กลิ่น การแปลความหมาย (Interpretation) เป็นกระบวนการที่สมองนำข้อมูลที่ได้รับจากประสาทสัมผัสมาแปลความหมาย เช่น เมื่อได้ยินเสียงดัง สมองจะต้องวิเคราะห์ว่าเป็นเสียงอะไร การตอบสนองทางอารมณ์ (Emotional Response) เป็นการเกิดความรู้สึกต่อสิ่งที่รับรู้ เช่น ความกลัว ความสุข หรือความตกใจ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้จากการวิจัยพบว่าการรับรู้ของมนุษย์เกิดจากการมองเห็น 75% การได้ยิน 13% การสัมผัส 6% การดมกลิ่น 3% และการรับรส 3% นอกจากนี้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ยังรวมถึงลักษณะของผู้รับรู้ เช่น ประสบการณ์เดิม ความต้องการ และเจตคติ ลักษณะของสิ่งเร้า เช่น สีสัน ความดังของเสียง หรือความซับซ้อนของข้อมูล เนื่องจากการรับรู้เป็นกระบวนการนำไปสู่การแปลความหมายที่เข้าใจได้ การรับรู้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ หากไม่มีการรับรู้เกิดขึ้น การเรียนรู้ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ การรับรู้ยังมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวคิดและทัศนคติของมนุษย์ ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและกระบวนการเรียนการสอน โดยสรุป การรับรู้คือกระบวนการที่บุคคลเลือกที่จะรับรู้สิ่งเร้าภายนอกผ่านภาวะจิตวิสัยและการสร้างสรรค์ กระบวนการนี้ครอบคลุมการเลือกสิ่งเร้า การจัดหมวดหมู่ และการตีความ ทั้งนี้ อิทธิพลทางสังคมและสิ่งแวดล้อมมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดการรับรู้ของแต่ละบุคคล

**วัตถุประสงค์**

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2. เพื่อศึกษากลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3. เพื่อนำเสนอต้นแบบกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

**ระเบียบวิธีการวิจัย**

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนี้

1. รูปแบบงานวิจัยเชิงปริมาณ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 50 รูป/คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงด้วยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างขึ้นจากประชากรที่ทำการศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 เป็นการสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบุคคล ประกอบด้วยเพศ อายุ การศึกษา สาขาวิชา และสถานภาพ ส่วนที่ 2 เป็นการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย รวม 4 ด้าน คือ 1) ด้านความคิดสร้างสรรค์ 2) ด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 3) ด้านการจดจำ 4) ด้านการรับรู้

คำถามส่วนที่ 2 มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบ 5 รายการ ผู้วิจัยใช้แบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert’s Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินดังนี้

| | | |
|---|---|---|
| 4 | หมายถึง | ใช้สม่ำเสมอ |
| 3 | หมายถึง | ใช้บ่อยๆ |
| 2 | หมายถึง | ใช้บางครั้ง |
| 1 | หมายถึง | ไม่ค่อยได้ใช้ |
| 0 | หมายถึง | ไม่เคยใช้เลย |

4. การตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

การสร้างแบบสอบถาม และการหาคุณภาพของแบบสอบถาม เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขจนสมบูรณ์เรียบร้อยแล้วไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Analysis) ความถูกต้องเหมาะสม ความครอบคลุมและข้อเสนอแนะเพื่อนำมาพัฒนาแบบสอบถามให้ถูกต้องและสมบูรณ์มากขึ้น โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามนั้นกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยกำหนดคะแนนไว้ ดังนี้

+1 เมื่อเห็นว่าตรงกับขอบข่ายเนื้อหาตามที่ระบุไว้

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าตรงกับขอบข่ายเนื้อหาตามที่ระบุไว้

-1 เมื่อแน่ใจว่าไม่ตรงกับขอบข่ายเนื้อหาตามที่ระบุไว้

โดยค่า IOC ≥ .50 หมายความว่า ข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย IOC ≤ .50 หมายความว่า ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ 3 ท่าน ในการวิจัย (Index of objective congruence : IOC)

2) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน เพื่อนำมาหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ โดยใช้สูตรเป็นสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของ Cronbach (Cronbach, 1947) โดยผู้วิจัยกำหนดค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .70 ขึ้นไป จึงจะถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม

3) นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้และพัฒนาแก้ไขเสร็จแล้ว นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

4) เครื่องมือแบบสอบถามที่ใช้ในงานวิจัยดังกล่าวได้ผ่านการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปรแกรม SPSS และ Microsoft Excel ในการวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

1) สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ค่า t-test และ F-test กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ คำนวณหาค่า t-test, F-test เพื่อทดสอบสมมติฐาน และคำนวณหาค่าเชฟเฟ่ (Scheffe) ในกรณีที่ผลการทดสอบเป็นการยอมรับสมมติฐาน

6. รูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ

7. เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ในการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล มีลำดับขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือดังนี้

1) ทบทวนแนวคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลหรือแบบสัมภาษณ์

2) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขจนสมบูรณ์เรียบร้อยแล้วไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Analysis) ความถูกต้องเหมาะสม ความครอบคลุมและข้อเสนอแนะเพื่อนำมาพัฒนาแบบสัมภาษณ์ให้ถูกต้องและสมบูรณ์มากขึ้น

3) นำแบบสัมภาษณ์ไปปรับปรุงแก้ไขคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4) นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (indepth interview) โดยสัมภาษณ์นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 15 รูป/คน เกี่ยวกับสภาพปัญหาและกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา

8. ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

1) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

2) ก่อนการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล ผู้วิจัยชี้แจงหลักการและเหตุผลให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รับทราบ

3) สัมภาษณ์ข้อมูล บันทึกภาพและเสียง

9. การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ

วิธีการตรวจสอบข้อมูลทำด้วยวิธีการแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) โดยเริ่มเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แล้วบันทึกไว้ มีการพิจารณา กิริยาท่าทางพฤติกรรม บรรยากาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อมาประกอบการแปลความหมาย ร่วมกับการถอดเทป และการบันทึก และมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยรูปแบบ Reviews Triangulation คือ การนำข้อมูลที่ได้กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่าน หรือกลับไปถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงตามประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลมากที่สุด มีการสอบถามข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม ในคำถามเดียวกัน เพื่อเป็นการยืนยันในข้อมูลที่ได้รับว่ามีความถูกต้องกันหรือไม่ และเพื่อทำให้เชื่อมั่นได้ว่า รายงานการวิจัยมีข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ที่มีความครอบคลุมเพียงพอในการพรรณนาวิเคราะห์และอธิบายลงข้อสรุปผลการศึกษา

10. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) จากการมีส่วนร่วมของผู้ให้สัมภาษณ์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารหรือการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทบทวนวรรณกรรม จากข้อมูลเอกสาร วิทยานิพนธ์ ตำรา ที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 2 เก็บข้อมูลแบบสอบถามสำรวจสภาพปัญหาการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาสภาพปัญหาการเรียนรู้คำศัพท์ทางพรพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยจำแนกตามลักษณะกลุ่มตัวอย่าง ตามวัตถุประสงค์ที่ 1

ขั้นตอนที่ 4 เก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึกนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตามวัตถุประสงค์ที่ 2

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตามวัตถุประสงค์ที่ 2

ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์แนวทางเพื่อนำเสนอต้นแบบกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตามวัตถุประสงค์ที่ 3

ขั้นตอนที่ 7 นำเสนอต้นแบบกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพรพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตามวัตถุประสงค์ที่ 3

11. อภิปรายผลการศึกษา

12. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

**ผลการวิจัย**

การวิจัยเรื่อง กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามของนักศึกษาบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีดังนี้

**ตารางที่ 1** แสดงจำนวนและค่าร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถามโดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา สาขาวิชา และสถานภาพ ดังนี้

| ปัจจัยส่วนบุคคล | จำนวน | ร้อยละ |
|---|---|---|
| 1. เพศ | | |
| 1. ชาย | 34 | 68.00 |
| 2. หญิง | 16 | 32.00 |
| รวม | 50 | 100.00 |
| 2. อายุ | | |
| 1. อายุต่ำกว่า 30 ปี | 13 | 26.00 |
| 2. อายุ 31- 40 ปี | 17 | 34.00 |
| 3. อายุ 41-50 ปีขึ้นไป | 11 | 22.00 |
| 4. มากกว่า 51 ปีขึ้นไป | 9 | 18.00 |
| รวม | 50 | 100.00 |
| 3. ระดับการศึกษา | | |
| 1. ปริญญาโท | 38 | 76.00 |
| 2. ปริญญาเอก | 12 | 24.00 |
| รวม | 50 | 100.00 |
| 4. สาขาวิชา | | |
| 1. สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา | 30 | 60.00 |
| 2. สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา | 20 | 40.00 |
| รวม | 50 | 100.00 |
| 5. สถานภาพ | | |
| 1. บรรพชิต | 17 | 34.00 |
| 2. คฤหัสถ์ | 33 | 66.00 |
| รวม | 50 | 100.00 |

จากตารางที่ 1 พบว่า “กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” สามารถจำแนกได้ดังนี้ เพศ (จำนวน 50 รูป/คน) ส่วนมากเป็น เพศชาย จำนวน 34 รูป/คน คิดเป็น ร้อยละ 68.00 รองลงมาคือ เพศหญิง จำนวน 16 คน คิดเป็น ร้อยละ 32.00 อายุ (จำนวน 50 รูป/คน) ส่วนมากมีอายุ 31-40 ปี จำนวน 17 รูป/คน คิดเป็น ร้อยละ 34.00 รองลงมาคือ อายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 13 รูป/คน คิดเป็น ร้อยละ 26.00 ระดับการศึกษา (จำนวน 50 รูป/คน) ส่วนมากมีการศึกษาระดับ ปริญญาโท จำนวน 38 รูป/คน คิดเป็น ร้อยละ 76.00 รองลงมามีการศึกษาระดับ ปริญญาเอก จำนวน

12 คน คิดเป็น ร้อยละ 24.00 สาขาวิชา (จำนวน 50 รูป/คน) ส่วนมากศึกษาสาขาวิชา พุทธศาสน์ศึกษา จำนวน 30 รูป/คน คิดเป็น ร้อยละ 60.00 รองลงมาคือ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา จำนวน 20 รูป/คน คิดเป็น ร้อยละ 40.00 สถานภาพ (จำนวน 50 รูป/คน) ส่วนมากมีสถานภาพเป็น บรรพชิต จำนวน 17 รูป/คน คิดเป็น ร้อยละ 34.00 รองลงมามีสถานภาพเป็น คฤหัสถ์ จำนวน 33 รูป/คน คิดเป็น ร้อยละ 66.00

ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้แก่ 1. ความยากของคำศัพท์ คือ คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนามีลักษณะเฉพาะทางและความหมายซับซ้อน 2. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นท่องจำและขาดการอธิบายที่ลึกซึ้ง 3. ขาดทักษะการเรียนรู้ คือ นักศึกษาบางคนขาดทักษะการจำและการคิดวิเคราะห์คำศัพท์ 4. แรงจูงใจ คือ นักศึกษาบางคนไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ภาษาโบราณ และมองว่าคำศัพท์ไม่มีประโยชน์ต่ออนาคต 5. สภาพแวดล้อม คือ นักศึกษามีภาระกิจมาก ทำให้มีเวลาไม่เพียงพอในการศึกษาคำศัพท์อย่างถี่ถ้วน

2. ผลการวิเคราะห์ระดับการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย รวม 4 ด้าน โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย มีดังนี้ 1) กลวิธีความคิดสร้างสรรค์ 2) กลวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 3) กลวิธีการจดจำ 4) กลวิธีการรับรู้

**ตารางที่ 2** แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

(N=50)

| กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย | ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) | ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) | แปลผล |
|---|---|---|---|
| 1. กลวิธีความคิดสร้างสรรค์ | 2.98 | 1.06 | ใช้บ่อยๆ |
| 2. กลวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม | 3.76 | 0.59 | ใช้สม่ำเสมอ |
| 3. กลวิธีการจดจำ | 3.65 | 0.55 | ใช้สม่ำเสมอ |
| 4. กลวิธีการรับรู้ | 3.51 | 0.84 | ใช้บ่อยๆ |
| **รวมค่าเฉลี่ย** | **3.47** | **0.76** | **ใช้บ่อยๆ** |

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.47) หากเรียงลำดับ

ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย จะได้ดังนี้ ข้อ 2 กลวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ($\bar{X}$ = 3.76) มีค่ามากที่สุด ข้อ 3 กลวิธีการจดจำ ($\bar{X}$ = 3.65) รองลงมา

3. ผลการนำเสนอต้นแบบกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มุ่งนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาผ่านกลวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ดังนี้ 1) กลวิธีการคิดสร้างสรรค์ คือ ช่วยกระตุ้นการคิดนอกกรอบส่งเสริมให้ผู้เรียนมองคำศัพท์จากมุมมองใหม่ 2) กลวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คือ ช่วยกระตุ้นให้ผู้มีส่วนร่วมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยให้จดจำและเข้าใจคำศัพท์ได้ดีขึ้น 3) กลวิธีการจดจำ คือ ช่วยจดจำอย่างแม่นยำ เน้นย้ำความหมาย การใช้งาน และบริบทของคำศัพท์ 4) กลวิธีการรับรู้ คือ ช่วยเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เน้นการเชื่อมโยงคำศัพท์กับประสบการณ์ส่วนตัว นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เทคนิคตัวอย่าง ฝึกการทำสมาธิ, ฝึกสติ, วิเคราะห์คำศัพท์, ตีความความหมายของคำศัพท์, ฝึกสังเกตคำศัพท์

1. กลวิธีความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา

กลวิธีความคิดสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา ช่วยให้จดจำได้ง่าย เข้าใจความหมาย และสนุกสนานกับการเรียนรู้ ซึ่งกลวิธีเหล่านี้มีหลากหลาย ขึ้นอยู่กับความถนัด สไตล์ และความชอบของแต่ละบุคคล กลวิธีที่นิยมใช้ ได้แก่

1) การเชื่อมโยงคำศัพท์

เชื่อมโยงกับประสบการณ์ส่วนตัว นึกถึงสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคำศัพท์ เพื่อช่วยให้จดจำความหมายและบริบทของคำศัพท์ได้ดีขึ้น สร้างภาพ วาดภาพ เขียนการ์ตูน หรือทำ mind map เกี่ยวกับคำศัพท์ เพื่อช่วยให้เข้าใจความหมายและจดจำได้ง่ายขึ้น

2) การใช้คำศัพท์ซ้ำ

การทบทวน ท่องจำคำศัพท์ซ้ำๆ โดยใช้เทคนิคที่หลากหลาย เช่น การเขียน ฟัง พูด และอ่าน การประยุกต์ใช้ นำคำศัพท์ไปใช้จริงในบทสนทนาหรือข้อความเกี่ยวกับหลักธรรม

3) การแบ่งแยกคำศัพท์

การวิเคราะห์คำศัพท์ แยกคำศัพท์ออกเป็นคำย่อยหรือคำหลัก เพื่อช่วยให้จดจำได้ง่ายขึ้น การศึกษาโครงสร้างคำ วิเคราะห์รากศัพท์หรือคำเติม เพื่อให้เข้าใจความหมายและความสัมพันธ์ระหว่างคำศัพท์

4) การประดิษฐ์

การแต่งกลอน เพลง หรือเรื่องราวเกี่ยวกับคำศัพท์ เพื่อช่วยให้จดจำได้ง่ายและสนุกสนาน การสร้างสัญลักษณ์หรือตัวช่วยจำ เพื่อช่วยให้จดจำคำศัพท์ได้ง่ายขึ้น

5) การใช้เทคโนโลยี

ใช้แอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์สำหรับเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา ดูวิดีโอหรือฟังบทสวดมนต์ที่เกี่ยวข้อง นอกจากกลวิธีเหล่านี้แล้ว การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัย การกำหนดเป้าหมาย การฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ และการสร้างแรงบันดาลใจในการเรียน

2. การใช้กลวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา

กลวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม การตั้งคำถาม การอภิปรายและการประเมินกันและกัน โดยมีกลวิธีหลัก ดังนี้ การสอบถามโดยตรง นักศึกษาสามารถสอบถามคำศัพท์ที่ไม่เข้าใจจากอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้ได้รับคำอธิบายที่ชัดเจน การปรึกษาเป็นกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมชั้น การปรึกษาอาจารย์ นัดหมายพูดคุยกับอาจารย์เพื่อขอคำอธิบายเพิ่มเติม การใช้เทคโนโลยี ใช้แอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์ค้นหาคำศัพท์ การใช้พจนานุกรม ค้นหาคำศัพท์จากพจนานุกรมพระพุทธศาสนา การตั้งคำถามทันที ยกมือถามอาจารย์เมื่อต้องการคำอธิบายเพิ่มเติม กลวิธีเหล่านี้ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักศึกษา

3. การใช้กลวิธีการจดจำในการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา

กลวิธีที่ช่วยเสริมสร้างความจำ ได้แก่ การสร้างบัตรคำศัพท์ (Flashcards) เขียนคำศัพท์ด้านหนึ่งและความหมายหรือภาพที่สัมพันธ์กันในอีกด้าน การใช้แผนผังความคิด (Mind Maps) เชื่อมโยงคำศัพท์ต่าง ๆ ด้วยภาพและความหมาย การสร้างประโยค นำคำศัพท์มาใช้ในประโยคเพื่อช่วยให้เข้าใจความหมายและการใช้งาน การฝึกฝนหลายทักษะพร้อมกัน ฝึกฟัง พูด อ่าน เขียน และท่องศัพท์ การใช้เครื่องมือช่วยจำ ใช้แอปพลิเคชันบัตรคำศัพท์ หรือสื่อการสอนต่าง ๆ

4. การใช้กลวิธีการรับรู้ในการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา

การใช้กลวิธีการรับรู้ช่วยให้เข้าใจคำศัพท์ได้ลึกซึ้งขึ้น เช่น การทำสมาธิ และ การฝึกสติ เพื่อเพิ่มสมาธิในการเรียน การอ่านและเขียนซ้ำ ๆ เพื่อให้คุ้นเคยกับคำศัพท์ การอภิปรายและสนทนา เพื่อฝึกฝนการใช้งานคำศัพท์ในชีวิตจริง การใช้สื่อการสอน เช่น วิดีโอ หนังสือ และแอปพลิเคชัน

**อภิปรายผล**

การวิจัยเรื่อง “กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” มีประเด็นที่น่าสนใจ มาอภิปรายผล ดังนี้

1. จากการศึกษาสภาพปัญหาการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นไปในทางเดียวกันว่า ด้านความยากของคำศัพท์ ภาษาบาลีและสันสกฤต เป็นภาษาที่เรียนยาก เพราะความแตกต่างทางไวยากรณ์ภาษาบาลีและสันสกฤตมีโครงสร้างประโยคที่ต่างจากภาษาไทย ประธาน กริยา กรรม อยู่คนละตำแหน่ง การใช้กาล การเปลี่ยนรูป การผันคำ มีความซับซ้อน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Leelanak (2016) ได้ทำวิจัยเรื่องวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพุทธศาสนาในปัจจุบัน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคส่วนใหญ่คือมีความเห็นและความรู้สึกที่ไม่ดี เพราะครูสอน ถ่ายทอดไม่ดี ทำให้นักศึกษารู้สึกเบื่อและไม่อยากที่จะเรียนเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเป็นดังนี้ 1) ด้านการเรียนการสอนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ด้านกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. จากการศึกษากลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ดังนี้

2.1 ด้านกลวิธีความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การเปรียบเทียบคำศัพท์กับสิ่งของหรือเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะนักศึกษาคิดหาวิธีที่สร้างสรรค์ในการเรียนรู้คำศัพท์ โดยการเปรียบเทียบคำศัพท์ต่าง ๆ ที่พบเจอในชีวิตประจำวันนำมาเรียนรู้เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่จำเป็นแค่ท่องจำอย่างเดียวแต่ใช้กระบวนการวิธีเรียนรู้โดยสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆขึ้นมา ทำให้การเรียนรู้ เพื่อให้สนุกมีความความสุขกับการเรียน และยังเข้าใจความหมายของคำศัพท์ได้หลากหลายมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของพรพรรณ อินทสงค์ (2532: 31) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถของบุคคลในการคิดดัดแปลงสิ่งเดิมให้ดีและแปลกใหม่ หรือผลิตสิ่งแปลกใหม่ขึ้น และเมื่อมีปัญหาก็ สามารถแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็วด้วยวิธีแปลกใหม่ และเป็นวิธีเฉพาะของตนเอง ความคิด สร้างสรรค์ประกอบด้วยความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม และความคล่องในการคิดแนวคิดของการศึกษาเชิงประจักษ์

2.2 ด้านกลวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การขอปรึกษาอาจารย์ผู้สอนให้ช่วยอธิบายความหมายของคำศัพท์เมื่อหาความหมายด้วยตนเอง แล้วเกิดความไม่อยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะนักศึกษาให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เป็นอย่างมาก เมื่อไม่เข้าใจความหมายของคำศัพท์ หรือ โครงสร้างของประโยค นักศึกษาก็จะขอปรึกษาอาจารย์ผู้สอนทันทีโดยไม่เก็บไว้ อาจารย์ผู้สอนก็แนะนำอธิบายให้นักศึกษาฟังจนเข้าใจจึงทำเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สอดคล้องกับแนวคิดของบรรชร กล้าหาญ และรุ่งทิพย์ กล้าหาญ (2543: 20) กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning หรือ Action Leaming) คือ การเรียนการสอนทักษะชีวิต นักศึกษาจะเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการสอนที่ใช้หลักกระบวนการสร้างความรู้จะต้องอาศัยประสบการณ์เดิมของนักศึกษาเป็นสำคัญ ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง

2.3 ด้านกลวิธีการจดจำ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจำคำศัพท์ด้วยการหาความหมายของคำศัพท์ด้วยตัวเอง จากหนังสือ พจนานุกรม หรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้ เพราะนักศึกษาส่วนได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะง่ายและสะดวกสบายสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาที่ว่างจากการเรียนหรือการทำงานเมื่อเรียนรู้ด้วยตนเองจะช่วยในเรื่องของความจำและสามารถจำได้นาน เพราะสมองเมื่อได้รับการเรียนรู้ด้วยตนเองเองจะเกิดทักษะความจำๆได้ดีกว่าการฟังคนอื่นบรรยาย เพราะอาศัยประสบการณ์ในการค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือตำราต่าง ๆ จะได้ทั้งภาพจำในสมองอีกด้วย ยิ่งเรียนรู้ด้วยตนเอง บวกกับการนำมาสอนคนอื่นให้เข้าใจด้วยยิ่งทำให้จำได้นานยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของเฉลา ประเสริฐสังข์ (2544: 76) อธิบายว่า ความจำ (Memory) เป็นความสามารถในการเก็บสะสมประสบการณ์จากการเรียนรู้ และสามารถถ่ายทอดออกมาได้ในรูปแบบของการระลึกได้ (Recall) หรือการจำได้ (Recognition) เป็นต้น

2.4 ด้านกลวิธีการรับรู้ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การจดบันทึกหมวดหมู่คำศัพท์ลงในสมุดคำศัพท์ อยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ นักศึกษาได้ให้ความสำคัญในการจดบันทึกหมวดหมู่คำศัพท์ลงในสมุดของตัวเองจะช่วยให้การรับรู้คำศัพท์ได้ดีกว่าอาศัยการจำด้วยสมองเพียงอย่างเดียว เพราะการจำสามารถลืม และสับสนได้ แต่ถ้าจัดระเบียบหมวดหมู่คำศัพท์ เมื่อลืมก็สามารถนำมาทบทวนได้อีก จึงทำให้สะดวกต่อการเรียนรู้คำศัพท์ สอดคล้องกับแนวคิดของฉันทนา จันทร์บรรจง และทักษ์อุดมรัตน์ (2555) ได้อธิบายว่า การเรียนรู้แบบสะสม (Cumulative Learning) และ การเรียนรู้แบบมีจุดมุ่งหมาย (Goal-oriented Learning) การเรียนรู้แบบสะสม เน้นการเรียนรู้แบบค่อยเป็นค่อยไป การจดบันทึกหมวดหมู่คำศัพท์จะช่วยให้ผู้เรียนสะสมคำศัพท์ และเพิ่มพูนความรู้การเรียนรู้แบบมีจุดมุ่งหมาย เป็นต้น

3. การนำเสนอต้นแบบกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า

3.1 กลวิธีการคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ การเปรียบเทียบคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่ยากกับสิ่งที่คุ้นเคยในชีวิตประจำวัน เช่น เปรียบเทียบ "อวิชชา" กับ "ความไม่รู้" เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น สร้างภาพประกอบหรือ mind map สำหรับคำศัพท์ที่ยาก เพื่อเชื่อมโยงความหมายกับภาพที่เห็นชัดเจน เขียนเรื่องราวหรือบทละครสั้นที่เกี่ยวข้องกับคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจบริบทการใช้คำ แต่งบทกวีหรือเพลงเกี่ยวกับคำศัพท์ที่ต้องการจดจำ เพื่อให้การเรียนรู้สนุกและจดจำง่าย สอดคล้องกับแนวคิดของอารี รังสินันท์ (2532: 497) อธิบายว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการคิดของสมองที่สามารถคิดแบบอเนกนัยหลายทิศหลายทาง ด้วยการเชื่อมโยงความคิดหรือสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความคิดตั้งแต่สองสิ่งเข้าด้วยกัน

3.2 กลวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนแบ่งกลุ่มผู้เรียนเพื่ออภิปรายคำศัพท์ที่ยาก ช่วยกันหาความหมาย และแลกเปลี่ยนความรู้ การเรียนรู้แบบ peer teaching ผู้เรียนช่วยกันสอนกันเอง โดยเลือกคำศัพท์ที่ยาก และอธิบายความหมายให้เพื่อนฟัง แล้วให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานที่เกี่ยวข้องกับคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับแนวคิดของเบญจมาศ อยู่เป็นแก้ว (2562: 19) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ว่า เป็นการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นคุณลักษณะหนึ่งของการเรียนรู้จากชีวิตจริง และสอดคล้องกับนิศารัตน์ อิสระมโนรส และคณะ (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของครูในศตวรรษที่ 21” ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษามีการพัฒนารูปแบบเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ ครูจึงจำเป็นต้องมีส่วนร่วมทุกครั้งในการจัดการเรียนรู้ และครูควรพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาเพื่อก้าวให้ทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถออกแบบกระบวนการจัดการชั้นเรียนได้อย่าง เหมาะสมแก่ผู้เรียน เป็นต้น

3.3 กลวิธีการจดจำ ได้แก่ การสร้าง Flashcard สำหรับคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา โดยเขียนคำศัพท์ และความหมายไว้บนการ์ด แล้วนำมาทบทวนบ่อย ๆ การใช้เทคนิคการจดจำ เช่น การจัดกลุ่มคำศัพท์ การสร้างภาพ การเชื่อมโยงคำศัพท์กับความทรงจำแล้วทบทวนคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาเป็นประจำ เช่น ทบทวนทุกวัน หรือทบทวนทุกสัปดาห์ เพื่อป้องกันการลืม สอดคล้องกับแนวคิดจำเนียร ช่วงโชติและคณะ

(2532: 118) กล่าวถึง ความจำไว้ว่า เป็นขบวนการอย่างหนึ่งของ จิตใจที่นำการตอบสนองบางส่วนหรือบางสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแล้วมาแสดงออกได้อีก

3.4 กลวิธีการรับรู้ ได้แก่ 1) การรับรู้ทางตา สอดคล้องกับการรับรู้ด้วยการมองเห็น 2) การรับรู้ทางหู สอดคล้องกับการรับรู้ด้วยการฟังลึก 3) การรับรู้จากการสัมผัสและประสบการณ์สอดคล้องกับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง สอดคล้องกับแนวคิดของกันยา สุวรรณแสง (2542: 71) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรับรู้ในหนังสือจิตวิทยาทั่วไป ว่า “การรับรู้มีความสำคัญต่อเจตคติ อารมณ์ และแนวโน้มของพฤติกรรม เมื่อรับรู้แล้วย่อมเกิดความรู้สึกและมีอารมณ์ พัฒนามาเป็นเจตคติ แล้วพฤติกรรมจะตามมาในที่สุด”

## สรุป

การเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาอาจเป็นเรื่องยาก เนื่องจากมีความหมายลึกซึ้งและแตกต่างจากภาษาที่คุ้นเคย อย่างไรก็ตาม สามารถใช้กลวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อแก้ไขปัญหานี้ ได้แก่ กลวิธีความคิดสร้างสรรค์ ช่วยให้เข้าใจและจดจำคำศัพท์อย่างสนุกสนาน เช่น การวาดภาพ แต่งกลอน หรือเล่นเกม กลวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำให้การเรียนมีชีวิตชีวา กลวิธีการจดจำ ใช้เทคนิคช่วยจำ เช่น บัตรคำศัพท์ Mind Maps และการสร้างประโยค กลวิธีการรับรู้ เชื่อมโยงคำศัพท์กับประสบการณ์ส่วนตัว และฝึกฝนการนำไปใช้จริง การนำกลวิธีเหล่านี้มาผสมผสานให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคลจะช่วยให้การเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

## ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะที่ได้จากกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ดังนี้

### 1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา ที่เน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยนักศึกษาบัณฑิตศึกษาควรได้รับการฝึกฝนให้เรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการ ไม่ใช่เพียงการท่องจำคำศัพท์ แต่ควรเข้าใจความหมาย บริบท และการประยุกต์ใช้ ผ่านการศึกษาคัมภีร์ การวิเคราะห์ การอภิปรายและการนำเสนอผลงาน โดยอาจมีการจัดตั้งกลุ่มเรียน หรือการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

1.2 การเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา ที่มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ควรมีการออกแบบการเรียนรู้ให้เน้นการนำคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา การใช้ภาษาพระพุทธศาสนาในการสื่อสาร หรือการนำคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการทำงาน สิ่งนี้จะช่วยให้ นักศึกษาบัณฑิตศึกษามีความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

1.3 การเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาโดย ใช้เทคโนโลยีช่วยในการเรียนรู้มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ควรใช้เทคโนโลยี เช่น เว็บไซต์ แอพพลิเคชั่น หรือแพลตฟอร์มการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้นักศึกษาบัณฑิตศึกษามีโอกาสเข้าถึง และเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาได้อย่างสะดวก และมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น การจัดทำ website ที่รวบรวมคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา พร้อมคำอธิบาย และตัวอย่าง การนำเสนอผ่านวีดีโอ หรือการจัดทำแอพพลิเคชั่น สำหรับฝึกท่องจำคำศัพท์

**2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป**

2.1 ศึกษาเชิงลึกกลยุทธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาแต่ละบุคคล ได้แก่ วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกลยุทธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาแต่ละบุคคล เช่น สไตล์การเรียนรู้ ความเชื่อ ประสบการณ์ แรงจูงใจศึกษาว่ากลยุทธ์ใดมีประสิทธิภาพสูงสุดสำหรับนักศึกษาแต่ละกลุ่ม

2.2 ศึกษาผลของกลยุทธ์การเรียนรู้ที่มีต่อผลการเรียน ได้แก่ เปรียบเทียบผลการเรียนของนักศึกษาที่ใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน วิเคราะห์ว่ากลยุทธ์ใดส่งผลต่อผลการเรียนรู้ด้านคำศัพท์ ความเข้าใจเนื้อหา ทักษะการคิดวิเคราะห์ มากที่สุด

2.3 ศึกษาการใช้องค์ประกอบทางเทคโนโลยี ได้แก่ วิเคราะห์การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ แอปพลิเคชัน สื่อออนไลน์ ในการเรียนรู้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา พัฒนาสื่อการสอน แอปพลิเคชัน ที่ใช้เทคโนโลยีดึงดูดความสนใจ ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

2.4 ศึกษาเปรียบเทียบกับนักศึกษาในสถาบันอื่น ได้แก่ เปรียบเทียบกลยุทธ์การเรียนรู้ ปัญหาอุปสรรค ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กับมหาวิทยาลัยอื่นๆวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างกัน

## เอกสารอ้างอิง


กันยา สุวรรณแสง. (2542). *จิตวิทยาทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : อักษรพิทยา.

จำเนียร ช่วงโชติ. (2532). *จิตวิทยาการรับรู้และการเรียนรู้* (พิมพ์ครั้งที่7). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

จิรชยา จาระนัย. (2561). *การพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/6*. (รายงานการวิจัยในชั้นเรียน). โรงเรียนพญาไท : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร.

ฉันทนา จันทร์บรรจง และทักษ์ อุดมรัตน์. (2555). *ระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ของประเทศญี่ปุ่น* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

เฉลา ประเสริฐสังข์. (2544). *จิตวิทยาการเรียนการสอน.* จันทบุรี : คณะครุศาสตร์, สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี.

*ชิษณุพงศ์ ศรจันทร์และคณะ.* (2567). แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี. 7*(6).

นิศารัตน์ อิสระมโนรส และคณะ. (2558) *การจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของครูในศตวรรษที่ 21*. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

บรรชร กล้าหาญ และรุ่งทิพย์ กล้าหาญ. (2543). *"การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อทักษะชีวิตด้านสารเสพติดแก่นักศึกษาอาชีวเกษตร* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

บุณยาพร สารมะโน. (2561). *การพัฒนารูปแบบการประเมินตามสภาพจริงที่มีผลต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. ครั้งที่ 12. มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เบญจมาศ อยู่เป็นแก้ว. (2562). *การสอนแบบบูรณาการ*. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้.

พรพรรณ อินทสงค์. (2532). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคิดสร้างสรรค์ ทัศนคติต่อวิชาภาษาไทย ของนักศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากการสอนแบบสืบสวน กับการสอนตามแผนการสอนของกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดฉะเชิงเทรา* (ปริญญานิพนธ์ กศ.บ. จิตวิทยาการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, กรุงเทพมหานคร.

*พระธรรมกิตติวงศ์*. (2553). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ : คำวัด อธิบายศัพท์และความหมายที่ชาวพุทธควรรู้*. กรุงเทพฯ : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.

*พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)*. (2553). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ : มัชเฌนธรรมเทศนา/มัชฌิมาปฏิปทา หรือกฎธรรมชาติ และคุณค่าสำหรับชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2563). *แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2564 –2568.*

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *รายงานสรุปผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ ประจำปี 2563.* เอกสารแนบระเบียบวาระในการประชุมวุฒิสภา. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อัญชลี ภิญโญพรสวัสดิ์. (2560). *กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 วิทยาลัยเทคนิคระยอง.* คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

อารี รังสินันท์. (2532). *การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาวัยรุ่น*. ในเอกสารการสอนชุดวิชา พฤติกรรมวัยรุ่นหน่วยที่ 11, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Leelanak, P. (2016). Wikhro̧ panhākān rīan kānso̧n wichāphut sātsanānai patčhuban " Analyze Problems of Teaching Buddhism Today", *Buddhist Studies. 13*, 3-27.